

УДК 351

Майсара Алқум,

аспірант, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, тел.: (044) 264 52 54, e-mail: MaysaraAlqum@ukr.net

ORCID: 0000-0002-9492-6773

Майсара Алқум,

аспірант, Межрегіональная Академия управления персоналом, 03039, г. Киев, ул. Фрометовская, 2, тел.: (044) 264 52 54, e-mail: MaysaraAlqum@ukr.net

ORCID: 0000-0002-9492-6773

Mysara Alqum,

postgraduate student, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, Str. Frometivska, 2, tel.: (044) 264 52 54, e-mail: MaysaraAlqum@ukr.net

ORCID: 0000-0002-9492-6773

DOI: 10.32689/2617-2224-2018-15-5-140-148

ТИПОЛОГІЯ МОДЕЛЕЙ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЗАЄМОВІДНОСИН ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Анотація. Дослідження моделей взаємодії держави і громадянського суспільства дало змогу розглядати відповідну проблематику у функціональному розрізі. Обґрунтовано, що визначення та забезпечення оптимальної моделі взаємодії між державою та громадянським суспільством є нарізною і необхідною умовою політичної модернізації та демократизації, прямим шляхом до політичної стабільності будь-якої держави, оскільки адекватна взаємодія між сторонами спирається на зважений баланс інтересів кожної з них, а взаємовигідне партнерство на основі паритетного соціального діалогу сприяє не лише вдосконаленню і підвищенню ефективності соціальної політики, а й стабілізації всього суспільного буття загалом. Наголошено, що в кожній державі з урахуванням її специфіки формується власна модель соціальної політики.

Визначено, що становлення ефективної взаємодії між організаціями громадянського суспільства та державними інституціями напряму залежить від якісних змін моделі державного управління в Україні, серед яких децентралізація, послаблення неефективних адміністративно-командних і суто регулятивних методів тощо. Революція Гідності відкрила новий етап в історії розвитку громадянського суспільства, продемонструвала вплив громадськості

на суспільно-політичні перетворення, стала поштовхом для оновлення та переформатування влади. Такі цілі вимагають створення повноцінних, а не декларативних громадських інституцій, здатних отримати інформацію на початкових стадіях ухвалення управлінських рішень, запропонувати альтернативи, здійснювати контроль. Розглянуто, що для взаємодії органів влади та громадянського суспільства використовуються такі механізми як консультації з громадськістю, участь у громадських радах, робочих групах, громадські експертизи і моніторинги, громадські слухання, інформаційні запити до органів державної влади тощо.

Визначено, що на сьогодні недостатньо реалізованим лишається потенціал аналітично-експертного середовища, профспілкових організацій, організацій роботодавців у формуванні змісту державної політики. Водночас така співпраця має ґрунтуватися на принципах: громадська активність, партнерство, відкритість та відповідальність, політична незалежність, запобігання корупції, раціональний і збалансований розвиток, комплексність.

Ключові слова: державна політика, модель взаємодії держави і громадянського суспільства, соціал-демократична модель, генезис громадянського суспільства.

ТИПОЛОГИЯ МОДЕЛЕЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ГРАЖДАНСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ВЗАИМООТНОШЕНИЙ ОРГАНОВ ВЛАСТИ И ОБЩЕСТВА

Аннотация. Исследование моделей взаимодействия государства и гражданского общества позволило рассматривать соответствующую проблематику в функциональном разрезе. Обосновано, что определение и обеспечение оптимальной модели взаимодействия между государством и гражданским обществом является назревшим и необходимым условием политической модернизации и демократизации, прямым путем к политической стабильности любого государства, так как адекватное взаимодействие между сторонами опирается на взвешенный баланс интересов каждой из них, а взаимовыгодное партнерство на основе паритетного социального диалога способствует не только совершенствованию и повышению эффективности социальной политики, но и стабилизации всего общественного бытия в целом. Отмечено, что для каждого государства с учетом его специфики формируется собственная модель социальной политики.

Отмечено, что становление эффективного взаимодействия между организациями гражданского общества и государственными институтами напрямую зависит от качественных изменений модели государственного управления в Украине, среди которых децентрализация, ослабление неэффективных административно-командных и чисто регулятивных методов и тому подобное. Революция Достоинства открыла новый этап в истории развития гражданского общества, продемонстрировала влияние общественности на общественно-политические преобразования, стала толчком для обновления и переформатирования власти. Такие цели требуют создания

полноценных, а не декларативных общественных институтов, способных получить информацию на начальных стадиях принятия управленческих решений, предложить альтернативы, осуществлять контроль. Рассмотрено, что для взаимодействия органов власти и гражданского общества используются такие механизмы как консультации с общественностью, участие в общественных советах, рабочих группах, общественные экспертизы и мониторинги, общественные слушания, информационные запросы в органы государственной власти и др.

Определено, что на сегодня недостаточно реализованным остается потенциал аналитически-экспертной среды, профсоюзных организаций, организаций работодателей в формировании содержания государственной политики. Вместе с тем такое сотрудничество должно основываться на следующих принципах: общественная активность, партнерство, открытость и ответственность, политическая независимость, предотвращения коррупции, рациональное и сбалансированное развитие, комплексность.

Ключевые слова: государственная политика, модель взаимодействия государства и гражданского общества, социал-демократическая модель, генезис гражданского общества.

TPOLOGY OF MODELS OF STATE POLICIES FROM PROVIDING CIVIL POTENTIAL OF RELATIONS BETWEEN AUTHORITIES AND SOCIETY

Abstract. The study of models of interaction between the state and civil society allowed to consider relevant issues in a functional section. It is substantiated that determining and providing an optimal model of interaction between the state and civil society is an overriding and necessary condition for political modernization and democratization, a direct path to the political stability of any state, as adequate interaction between the parties is based on a balanced balance of interests of each of them, and mutually beneficial partnership on the basis of parity social dialogue contributes not only to improving and improving the effectiveness of social policy, but also stabilization of all social existence general. It is emphasized that for each state, taking into account its specificity, an own model of social policy is formed.

It is noted that the formation of effective interaction between civil society organizations and state institutions depends directly on qualitative changes in the model of public administration in Ukraine, including decentralization, weakening of ineffective administrative and command and purely regulatory methods, and so on. The Revolution of Dignity opened a new stage in the history of civil society development, demonstrated the public's influence on socio-political transformations, and gave impetus to the renewal and reformatting of power. Such goals require the creation of full, rather than declarative, public institutions capable of obtaining information at an early stage in the adoption of management decisions, to propose alternatives, to exercise control. It is considered that mechanisms such as public consultations, participation in public councils, working groups,

public appraisals and monitoring, public hearings, information requests to public authorities, etc. are used for interaction between authorities and civil society.

It was concluded that today the potential of the analytical and expert environment, trade union organizations, employers' organizations in forming the content of state policy remains insufficiently realized. At the same time, such cooperation should be based on the following principles: public activity, partnership, openness and responsibility, political independence, prevention of corruption, rational and balanced development, integrity.

Keywords: state policy, model of interaction of the state and civil society, social-democratic model, genesis of civil society.

Постановка проблеми. Взаємодія органів державного управління з громадськістю є необхідною умовою їх ефективної та прозорої діяльності. Сучасна світова практика свідчить, що лише при постійній взаємодії органів публічної влади з громадськістю вони можуть якісно виконувати свої функції. На сучасному етапі розвитку України до найактуальніших завдань належать питання залучення громадськості до процесу прийняття рішень і, як результат цього, досягнення ефективності та прозорості діяльності органів публічної влади. В Україні процес прийняття рішень ще не є дійсно прозорим, а діяльність влади не завжди зрозуміла для населення. Закритість влади від громадськості, особливо при прийнятті управлінських рішень, є суттєвим гальмівним фактором на шляху демократичних перетворень. Сучасне законодавство України надає певні можливості для взаємодії органів публічної влади з громадськістю, але технології та методи цієї взаємодії ще потребують свого впровадження та вдосконалення.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою. Проблемою взає-

модії органів публічної влади з громадськістю в системі державного управління займалися такі вчені, як О. Бабінова, В. Бакуменко, Н. Драгомирецька, А. Колодій, О. Крутій, О. Литвиненко, Н. Нижник, Г. Почепцов, М. Пухтинський, В. Ребкало, Ю. Сурмін, В. Тертичка, В. Токовенко та ін. Віддаючи належне проведеним вітчизняними і зарубіжними науковцями дослідженням, слід зазначити, що в умовах швидкоплинних процесів глобалізації та розвитку інформаційного суспільства, великої недовіри різних соціальних спільнот до органів публічної влади, виникає потреба в розробленні нових механізмів взаємодії між державою та громадськістю, які б враховували як сучасні світові тенденції, так і українські реалії.

Мета статті — провести комплексний аналіз тенденцій формування моделей взаємодії громадянського суспільства і держави у країнах Європейського Союзу на сучасному етапі суспільного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішення проблеми взаємодії держави і громадянського суспільства завжди було актуаль-

ним протягом існування сучасної цивілізації. Незважаючи на нерівномірність соціально-гуманітарного розвитку людства в різні історичні періоди, форма співіснування державних, персональних і цивільних інтересів завжди виявлялася визначальною для суспільного розвитку. Проведене в попередньому розділі дослідження наукових джерел дає підстави стверджувати, що систематизація конкретно-історичних моделей взаємодії громадянського суспільства і держави відбувається на основі існування трьох культурно-історичних традицій — італійської, німецької та англо-американської, на основі чого в сучасній практиці сформувався три базових концептуальних підходи до розуміння природи і проблем формування громадянського суспільства:

- індивідуально-груповий;
- персональний;
- корпоративно-груповий.

Із цього виділяють три основні моделі взаємодії громадянського суспільства і держави:

- соціал-демократичну;
- корпоративістську;
- ліберальну [1].

Детальніше розглянемо кожну із зазначених моделей, адже не секрет, що сучасна гуманітарна наука потребує певної структуризації з метою вироблення єдиного наукового підходу до взаємодії громадянського суспільства і держави. Згідно із соціал-демократичною моделлю держава виступає результатом громадської структуризації і як головний політичний інститут підпорядковує собі всі інші сфери за допомогою нормативного регламентування (законів,

розпоряджень, кодексів) і структурного впливу (бюрократії, виконавчих інститутів, апарату, примусу). Тобто громадянське суспільство в такій моделі є сферою приватних і громадських інтересів з об'єднанням громадян за різними ознаками і цілями і знаходиться нижче ієрархічного рівня держави. Зі збільшенням ваги громадянського суспільства і зростання його впливу на державу воно поступово набирає ознаки державності і переходить у власну державну форму (в деяких випадках у тоталітарну державу). Тобто питання балансу і взаємоконтролю в такій моделі є фактором існування суспільної системи загалом.

Корпоративістська модель заснована на теорії поєднання інституту держави і громадянського суспільства. Згідно з відповідною моделлю передбачено існування трьох головних корпоративних груп:

- профспілки (які представляють волю й інтереси робітників);
- економічні кола (бізнес-групи, компанії, корпорації, роботодавці);
- держава (адміністративні та бюрократичні органи, інститути влади).

Між цими групами розподілені важелі управління, які визначають форму, структуру, характер соціальної політики. На нашу думку, головна суть корпоративістської моделі полягає в тому, що солідарність з усіх боків і їх взаємодія покликані обстоювати пріоритет групового (корпоративного) інтересу над приватним. Така модель передбачає сильний централізований державний інститут, який співпрацює з різними ме-

діаторними групами і бере участь в організації всіх процесів.

Згідно з ліберальною моделлю основним призначенням державного утворення є збереження і захист природних прав людини, а самі відносини між особою та державою визначаються на договірній основі. При цьому верховенство права є головним інструментом громадського контролю та регулювання. Однак у таких суспільних відносинах пріоритет надається громадянським свободам над політичними, моральними та юридичними нормами. Вплив держави обмежений конституційними та нормативними документами [1].

Якщо безпосередньо розглядати прямий рівень відносин між державою і громадянським суспільством, то досить розгорнутою є типологія, яка визначається на основі трьох базових детермінант:

- співробітництво;
- ігнорування;
- конфронтація.

Своєю чергою, відповідні детермінанти дозволяють виділити вісім історично-зумовлених моделей взаємодії держави і громадянського суспільства [2]:

– модель підтримки — при якій органи державної влади сприяють у нормативному й інституціональному оформленні недержавних організацій;

– модель партнерства — коли держава та її інституції погоджуються з необхідністю і важливістю структур громадянського суспільства й сприяють налагодженню взаємодії у вигляді соціального діалогу та соціального партнерства;

– модель архітектора — коли елементи громадянського суспільства беруть участь у формуванні та реалізації публічної політики, визначенні суспільно важливих проблем і шляхів їх вирішення, реформування інститутів державної влади, освіти структурних елементів державних інститутів;

– модель патерналізму — при якій держава сприяє певній автономії недержавних громадських структур за певних умов (наприклад, лояльності і непротидії існуючому політичному курсу);

– модель “приводних ременів” — характерна для моноідеологічних державних утворень, при такій моделі всі недержавні структури розглядаються винятково як важелі впливу правлячої номенклатури стосовно пересічних громадян;

– модель ігнорування — при якій держава не перешкоджає, але і не співпрацює з елементами громадянського суспільства, така форма не може носити довгостроковий характер, оскільки у будь-якому випадку розширення інтересів однієї зі сторін призведе до переходу до іншої моделі взаємодії;

– модель боротьби — коли держава розглядає недержавні громадські інститути як потенційно небезпечні з політичної та суспільної точки зору і діяльність відповідних інститутів виводиться за межі офіційних інституційних зв'язків;

– модель непокори — коли між владою і суспільством розгортається політична і навіть силова боротьба, яка виявляється в мітингах, зіткненнях із силовими структурами, несанкціонованих страйках, бунтах,

така модель розвивається у разі втрати існуючою владою легітимності та протизаконних дій з боку держави щодо відношення до її громадян (репресії, порушення прав і свобод, посягання на приватне життя і власність).

Як можна побачити, прийнятними для сучасних реалій є перші три моделі взаємодії, при яких так чи інакше відбувається необхідна інституціоналізація і сегментізація громадянського суспільства. Водночас удосконалення відповідних зв'язків, виходячи з реалій, виявляється велими значущим моментом. Безперечно, становлення найбільш розвиненої і функціональної моделі взаємодії між державою та громадянським суспільством має велике суспільно-політичне значення не тільки в національному масштабі для кожної країни, а й світовому масштабі. Оскільки забезпечення гідного існування сучасного суспільства базується на балансі інтересів між всіма сферами, коли зважені та оптимальні відносини між сторонами підвищують результативну діяльність кожної з них, а взаємний контроль і регуляція дають можливість оптимально використовувати ресурси і внутрішній потенціал.

Вважаємо, що в основу розвитку функціональної моделі взаємодії держави і громадянського суспільства найперше мають бути покладені принципи: самоорганізації, саморегуляції, пропорційності, взаємointegraції. Вирішальним аспектом виявляється пропорційне співвідношення в контексті централізації і децентралізації владних повноважень між державними і громадськими

організаціями, центром і регіонами. Так згодом утворюється саморегулююча система, як результат консенсусної інтеграції взаємодії державної і цивільної площини.

Що ж до саморегулюючої системи, то вона повинна обов'язково містити зворотний зв'язок між державними і громадськими елементами, тим самим забезпечуючи здатність до сталого розвитку соціуму загалом. Цикли зворотного зв'язку містять умови, при яких інститути громадянського суспільства діють в межах Конституції і сприяють державі у реалізації національної ідеї, збереження національного суверенітету, прав і свобод громадянина. З іншого боку, держава як головний політичний інститут своїм впливом і ресурсами сприяє вільному розвитку інститутів громадянського суспільства [3].

Для поліпшення функціональної здатності громадянського суспільства воно має ефективно взаємодіяти з державою та забезпечуватись правом законодавчої ініціативи, правом контролю і моніторингу діяльності виконавчих структур і органів місцевого самоврядування, що в результаті дозволить ефективно впроваджувати принципи прямої і представницької демократії та активізувати громадянську політичну і соціальну активність.

Функціональна взаємодія громадянського суспільства і держави ґрунтується на сукупності об'єктивних вертикальних і горизонтальних зв'язків, де інститути громадянського суспільства мають передавати державним інститутам саме ті функції і обов'язки, які знаходяться за межами

їх можливостей і компетенцій, і, відповідно, той самий принцип стосується і сторони держави. Така модель взаємодії держави як головного політичного інституту та громадянського суспільства як сукупності активних громадян покликана визначити межі впливу і обсяги повноважень на основі необхідності і доцільності, заперечуючи надмірне втручання і примус з боку однієї сторони щодо інших, не зводячись при цьому до простого обмеження функцій [4].

На наш погляд, за теперішніх умов, щоб наша держава на світовій арені займала гарне місце, а умови та якість життя громадян відповідали європейським стандартам, потрібно, щоб на зміну неефективній та нерентабельній соціальній політиці прийшла політика, зосереджена на потребі та бажанні не лише певної групи населення, а й кожної людини взагалі.

Тому головними ознаками нової, удосконаленої моделі державної політики нашої держави, на нашу думку, мають бути:

- зменшення бідного населення;
- зміцнення ролі середнього класу;
- зміцнення конкурентоспроможності державної економіки на засадах інноваційної моделі розвитку й реалізація ефективної державної антикорупційної політики;
- збільшення рівня доходів громадян порівняно з інфляцією;
- зменшення фінансово-незабезпечених пілг;
- наділення населення роботою та стимулювання до роботи кваліфікованих кадрів;

- посилення державної мобільності;
- розповсюдження волонтерського руху.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Вважаємо, що найдоцільнішим варіантом для України є впровадження позитивного досвіду громадянського потенціалу скандинавських країн, передусім Швеції. Своєю чергою, це допоможе адаптувати українське громадянське суспільство до сучасної моделі управління та врешті-решт втілити в життя послідовну й логічну модель державної політики, яка мусить відповідати перевагам і недолікам ХХІ ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

1. *Гурицька М. С.* Основні моделі громадянського суспільства в історії політичної думки // Політологічний вісн. — 2007. — Вип. № 30. — С. 168–174.
2. *Факторы* развития гражданского общества и механизмы его взаимодействия с государством / [под ред. Л. И. Якобсона]. — М.: Вершина, 2008. — С. 209–237.
3. *Бойчук М. А.* Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії: монографія. — К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. — С. 187–190.
4. *Romanenko Y. A., Chaplay I. V.* Modern administrative tool of the innovative development of the enterprise / Y. A. Romanenko, I. V. Chaplay // Наук. вісн. Полісся. — 2017. — № 2 (2017). — С. 156–163.

REFERENCES

---

1. *Hurytska M. S.* (2007). Osnovni modeli hromadianskoho suspilstva v

- istorii politychnoi dumky [The basic model of civil society in the history of political thought]. *Polyolopchnyi visnyk – Polioplphnyi Newsletter*, 30, 168–174 [in Ukrainian].
2. *Yakobson L. I.* (2008). Faktory razvitiya grazhdanskogo obshchestva i mekhanizmy ego vzaimodeystviya s gosudarstvom [Factors of development of civil society and mechanisms of its interaction with the state]. (p. 209–237). Moscow: Vershyna [in Russian].
  3. *Boichuk M. A.* (2007). Vlada i hromadianskesushlstvo: mekhashzmy vzaemody [Authorities and civil society: Mechanisms of interaction]. (p. 187–190). Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
  4. *Romanenko Ye. A., Chaplay I. V.* (2017). Modern administrative tool of the innovative development of the enterprise. *Scientific bulletin of Polissia*, 2, 156–163 [in English].